

SAKSBEHANDLER
Elisabeth Nordling
Ivar Aarrestad

VÅR REF.
26/00299-7

DERES REF.

VÅR DATO
23.07.2026

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Sjur Lid Gilbakken
Gilbakkavegen 77
5713 VOSSESTRAND

294/1 Voss. Omgjøring av vedtak om kostnadsdekning for arkeologisk granskning, kulturminneloven § 10 - Digisak ID 322691

Vi viser til klage på Riksantikvarens vedtak om dekning av kostnader for arkeologisk granskning i forbindelse med dispensasjon for masseinnsamling og påfølgende nydyrking (kulturminne ID 290308 og ID 290311). Vedtaket er datert 8. desember 2025.

Klagen ble mottatt innen utløpet av klagefristen. Etter en ny vurdering har vi kommet til at det foreligger særlige grunner som gir grunn til å omgjøre vedtaket.

Vi beklager den lange saksbehandlingstiden.

Bakgrunn for saken

Dere søkte om dispensasjon til inngrep i tre kullgroper gjennom Digisak 23. juni 2025 (kulturminne ID 290308 og ID 290311) for å gjennomføre nydyrking.

Fylkeskommunen innhentet tilrådning fra Universitetet i Bergen, hvor det ble uttalt at kullgroper ikke er sjeldne funn på landsbasis og at de særlig fra det østlige Norge er kjent i stort antall. Fra Vestlandet er disse kultursporene imidlertid mindre hyppige, selv om det er kjent en del fra området rundt Voss. Det foreligger fortsatt kun få arkeologiske undersøkelser av disse anleggene i Universitetsmuseets ansvarsområde, og fra dette konkrete området har museet ingen arkeologiske undersøkelser. Museet vurderer derfor at de tre kullgropene på de to lokalitetene har betydelig arkeologisk verdi, og anbefalte at det ble gitt dispensasjon på vilkår om utgraving.

Fylkeskommunen innvilget søknaden. I vurderingen ble det vektlagt at området med gropene ligger avsides til, slik at kulturminnene har liten eller ingen opplevelsesverdi. Det ble også lagt vekt på kullgropene ville ligge utsatt til etter at den nødvendige

tilpasningen av dyrket mark var gjennomført. På bakgrunn av tilrådingen fra Universitetet i Bergen, ble dispensasjonen gitt med vilkår om arkeologisk utgraving før tiltaket ble iverksatt.

Riksantikvaren fattet 8. desember 2025 vedtak om at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved granskningen, begrenset til inntil 297 350 kroner (2025-kroner og -satser). Vedtaket om kostnadsdekning var vedlagt fylkeskommunens vedtak om dispensasjon. Klagefristen for de to vedtakene begynte å løpe fra 19. januar 2026.

Riksantikvaren mottok en detaljert redegjørelse for utgiftene deres i forbindelse med prosjektet 31. mars 2026.

Innholdet i klagen

Dere mener at kostnadene knyttet til den arkeologiske granskningen er kunstig høye og helt urimelige for dere å bære. Som bønder har dere allerede store kostnader knyttet til dyrking og vedlikehold av de arealene som er nødvendige for å opprettholde produksjonen. Dere viser til at dyrking av jord er en langsiktig og svært kostbar investering for å sikre tilstrekkelig fôrgrunnlag og en bærekraftig drift av gården, både for dere selv og for fremtidige generasjoner.

Etter deres oppfatning, bør det være mulig å bevare andre kullgroper i nærområdet, slik at dere kan benytte det aktuelle arealet til samfunnsnyttige formål. Dere påpeker at matproduksjon er særlig viktig i en urolig tid, og at arealet derfor bør bli prioritert til nettopp dette.

Riksantikvarens vurdering

Automatisk fredete kulturminner er i kraft av sin alder og informasjonsverdi de viktigste kildene til Norges tidligste historie. Lovgiver har tatt konsekvensen av dette ved å bestemme at alle kulturminner fra før 1537 er automatisk fredet, jf. kulturminneloven § 4. Hovedregelen etter kulturminneloven er at ingen må sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 3 første ledd. Dersom noen ønsker å sette i gang tiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som nevnt i kulturminneloven § 3 første ledd, kan det søkes om dispensasjon for dette etter kulturminneloven § 8.

Kulturmiljømyndighetene er normalt interessert i at kulturminnene blir liggende urørt for ettertiden. Begrunnelsen for dette er at metodene som anvendes for å hente ut ny kunnskap og problemstillingene som belyses vil kunne endre seg i takt med utviklingen innen det arkeologiske fagfeltet og forskningssituasjonen på området. Dispensasjon fra kulturminneloven skjer dermed primært i tiltakshavers interesse.

Hvis dispensasjon innvilges, er hovedregelen etter kulturminneloven § 10 at det er tiltakshaver som skal dekke kostnadene til særskilt granskning av automatisk fredete kulturminner. Kostnader forbundet med arkeologiske undersøkelser eller utgravning, er utredningskostnader på lik linje med andre utgifter som en tiltakshaver må innkalkulere i prosjekter som innebærer ny arealbruk. Tiltakshaverens dekningsplikt er begrenset til det som er nødvendig for å sikre og videreføre det kunnskapspotensialet som ligger i kulturminnene.

Etter kulturminneloven § 10 første ledd tredje punktum, skal staten dekke utgiftene helt eller delvis ved mindre, private tiltak. Nydyrkingssaker opp til 15 dekar over fem år regnes for å være mindre, privat, og kan dermed utløse statlig støtte ved funn av kulturminner. Det omsøkte tiltaket i denne saken er av betydelig større omfang og er derfor å regne som et større, privat tiltak.

Når særlige grunner foreligger kan utgiftene til arkeologisk granskning likevel dekkes helt eller delvis av staten, selv om tiltaket ikke regnes for å være mindre, privat. I praksis er det stilt strenge krav for at det skal anses å foreligge særlige grunner.

Kulturminneloven § 10 må ses i sammenheng med det sterke vernet loven gir automatisk fredete kulturminner, samt at dispensasjon gis i tiltakshavers interesse. Det gjøres derfor en helhetsvurdering hvor forholdet mellom utgiftene til arkeologisk granskning på den ene side, og anleggskostnadene samt inntektpotensialet i prosjektet på den andre, inngår i vurderingen.

Ifølge våre beregninger vil de totale kostnadene til å gjennomføre prosjektet beløpe seg til 2 004 019 kroner, herav utgifter til arkeologiske undersøkelser på maksimalt 297 350 kroner. Dette innebærer at kostnaden til de arkeologiske undersøkelsene utgjør 14,8 % av totalkostnadene. Vi gjør oppmerksom på at budsjettet er et maksimumsbudsjett, og at det ikke er uvanlig at de reelle kostnadene blir lavere.

Etter forvaltningspraksis har Riksantikvaren hatt som hovedregel at det foreligger særlige grunner for delvis kostnadsdekning dersom kostnadene til arkeologisk arbeid utgjør mer enn 10 % av de samlede tiltakskostnadene. Regelen er ikke absolutt, og i enkelte tilfeller dekker Riksantikvaren kostnader utover dette. I denne saken har vi vurdert at det er særlige grunner i saken som gjør at vi vil dekke inntil 150 000 kroner av den totale kostnaden til den arkeologiske granskningen. Dette utgjør omtrent 15 % av tiltakets totalkostnad. Som tiltakshavere skal dere dekke kostnader utover dette.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken, og kommet til at vi omgjør vårt eget vedtak datert 8. desember 2025, og fatter nytt vedtak i saken, jf. forvaltningsloven § 33 andre ledd. Klagen tas til følge.

Vedtak

Staten dekker kostnader til arkeologisk gransking av kulturminne-ID 290305 og ID 290311 med 150 000 kroner, jf. kulturminneloven § 10 første ledd andre punktum.

Granskingen beløper seg til inntil kr 297 350 (2026-kroner og satser) jf. vedlagte budsjett. Tiltakshaver skal dekke kostnadene til den arkeologiske granskingen som overstiger 150 000 kroner, inntil 147 350 kroner.

Tiltakshaver sørger for å avklare eventuelle praktiske forhold av betydning for gjennomføringen av det arkeologiske feltarbeidet med Universitetsmuseet i Bergen.

Tilskuddets varighet

Statlig tilskudd gitt i 2026 gjelder ut regnskapsåret 2028. Etter dette bortfaller tilskuddet uten nærmere varsel. Alle utbetalinger må være gjort innen fristen. Den arkeologiske undersøkelsen må være igangsatt innen ett år etter at tilskuddet ble gitt, slik at Universitetsmuseet i Bergen kan ferdigstille etterarbeid, rapport og regnskap innen utgangen av regnskapsåret 2028.

Utbetaling av statlig tilskudd

Tilskuddet vil bli utbetalt til Universitetsmuseet etter regnskap. Pengene utbetales over Statsbudsjettets kap. 1429, post 70. Inntil 50 % av tilskuddet kan utbetales á-konto til Universitetsmuseet i Bergen. Sluttutbetaling skjer etter at rapport og regnskap fra museet er mottatt.

Kontroll

Vi viser til forskrift om tilskudd til arkeologiske kulturminner § 11 og gjør oppmerksom på at Riksantikvaren og Riksrevisjonen har anledning til å føre kontroll med at tilskuddet blir benyttet som forutsatt.

Tilbakebetaling

Har en tilskuddsmottaker ikke oppfylt kravene i forskriften og tilskuddsbrevet for å få utbetalt tilskuddet, kan Riksantikvaren stoppe videre utbetalinger.

Er tilskuddet ikke brukt i samsvar med kravene i forskriften og tilskuddsbrevet, kan tilskuddet kreves delvis eller helt tilbakebetalt. Der tilskuddet overstiger de faktiske kostnadene ved tiltaket, kan det overskytende kreves tilbakebetalt.

Ved krav om tilbakebetaling skal mottaker av utbetalt tilskudd skriftlig underrettes om dette med fastsatt frist for tilbakebetaling. Tilbakebetalingskrav er enkeltvedtak, som kan påklages.

Dette følger av forskrift om tilskudd til arkeologiske kulturminner § 12.

Du kan klage på vedtaket

Riksantikvaren har omgjort vårt eget vedtak. Du har rett til å klage på vedtaket, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Fristen for å klage er seks måneder fra du har mottatt dette brevet. En eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes til Riksantikvaren. Dersom vi ikke tar klagen til følge, vil vi oversende den til departementet, som avgjør saken med endelig virkning.

Hilsen

Jannie Schnedler Johansen
fungerende seksjonssjef

Elisabeth Nordling
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til:
 Universitetsmuseet i Bergen - Fornminneseksjonen
 Vestland fylkeskommune

Kontering – 294/1 Voss <i>for intern bruk hos Riksantikvaren</i>			
Konto: 8770	Koststed: 35	Kapittel/post: 1429 post 70	Beløp: 150 000,-
Innsatsnr.	Prosjektnummer: 403	Avtalenummer: 260118	
Kontonummer til mottaker:		Merknad til utbetaling:	
Beløp som bortfaller (avregnes):		Restbeløp etter utbetaling:	